

Yazma Uğraşı

Eli kalem tutan herkesin karşılaştığı 21 soruna 210 çözüm önerisi

Roy Peter Clark, gazetecilik alanında dünyanın en önemli eğitim ve araştırma kurumlarından Poynter Institute for Media Studies'de (Florida, ABD) otuz yıla yakın bir süredir yazarlık ve gazetecilik dersleri vermektedir. Doktorasını Stony Brook Üniversitesi'nde (New York, ABD) ortaçağ edebiyatı alanında tamamlayan Clark, 1977 yılında muhabir olarak başladığı gazetecilik kariyerini editör ve eğitimci olarak sürdürmüştür. ABD'nin önde gelen yazar koçları arasında gösterilen ve Ulusal Yazar Atölyesi'nin kurucularından biri olan Clark'ın yazarlık, gazetecilik, dil ve editörlük konularında yayınlanmış ondan fazla kitabı bulunmaktadır.

Yazma Uğraşı

Eli kalem tutan herkesin karşılaştığı 21 soruna 210 çözüm önerisi

Roy Peter Clark

Özgün adı

Help for Writers: 210 solutions to the problems every writer faces

© Roy Peter Clark, 2016

© Metropolis Yayıncılık, 2017

ISBN 978-605-66693-3-0

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın mekanik ya da elektronik hiçbir yolla çoğaltılamaz ve başkalarına iletilemez. Tüm hakları saklıdır. Eserin hakları Anatoliait Ajans aracılığıyla Little, Brown and Company/Hachette'ten alınmıştır.

İngilizce aslından çeviren: Banu Karakaş

Yayına hazırlayan: Onur Öztürk

Düzeltili: Cansen Mavituna

Kapak tasarımı: Beste Doęan

Baskı ve cilt: Sena Ofset

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: (212) 613 3846

Sertifika no: 12064

Birinci baskı: Aralık 2017

[Özgün metindeki bazı İngilizce deyim, atasözü ve kalıp ifadeler, Türkçede en yakın anlamı verecek şekilde zorunlu olarak yerleştirilmiştir.]

Metropolis Yayıncılık

Caferaęa Mahallesi Şair Latifi Sokak No:79/4 Kadıköy 34710 İstanbul

info@metropoliskitap.com | www.metropoliskitap.com

Sertifika no: 34045

yazma uğraşı

Roy Peter Clark

Çeviri: Banu Karakaş

METROPOLiS

*Annem ve ilk editörüm
Shirley Hope Marino Clark'a*

İçindekiler

Giriş	9
Birinci Adım: Yola Çıkış	17
1 Aklıma yazacak hiçbir şey gelmiyor.	22
2 Yazmak zorunda olduğum yazılardan da, başkalarının fikirlerinden de nefret ediyorum.	32
3 Araştırma sürecinde yönümü kaybediyorum.	42
İkinci Adım: Organize Olma	53
4 Derli toplu çalışma alışkanlığım yok.	57
5 Aradığım şeyi zamanında bulamıyorum.	67
6 Elimde haddinden fazla malzeme var.	75
Üçüncü Adım: Odak Noktası Bulma	85
7 Hikâyemin esasen neyle ilgili olduğunu bilmiyorum.	90
8 Başlangıç kısmında zorlanıyorum.	100
9 Malzemenin iyisini seçmekte zorlanıyorum.	114

Dördüncü Adım: Dili Tutturma	123
10 Kelime dağarcığım çok kısıtlı.	128
11 İlk taslak metinlerim klişelerle dolu.	139
12 Sözcüklerim meseleye açıklık kazandırmıyor.	148
Beşinci Adım: Taslak Metin	159
13 Tamamen tıkanmış durumdayım.	164
14 Savsaklama alışkanlığımdan kurtulamıyorum.	175
15 Plana bağlı çalışmıyorum.	185
Altıncı Adım: Durum Değerlendirmesi	195
16 Çok yavaşım ve teslim tarihlerini kaçıyorum.	200
17 Yazının göbeği sarkıyor.	209
18 Sonu hiç iyi bitmiyor.	217
Yedinci Adım: İyileştirme	227
19 Neyi düzeltereğimi bilemiyorum, zaten buna vaktim kalmıyor.	232
20 Destan gibi yazıyorum.	241
21 Yazıma gelen eleştirileri ve düzeltme önerilerini kaldıramıyorum.	252
Son Adım: Umudu Yitirmemek	259
Teşekkür	263

Giriş

Yazma sürecinin yedi adımı

Yazmak, öyle sihirli, gizemli bir iş değil. Bu aslında bir çeşit zanaat, bir süreç, bir dizi adım. Her süreç gibi yazma süreci de bazen tıkanabiliyor. Çok iyi olduğunuzu bildiğiniz bir öykünün yazarı da birtakım sorunlarla karşılaşmıştır. Yani aslında yazma eylemi, içinde her zaman sorun çözme uğraşını barındırır. Fakat kimi zaman işler o kadar ters gider ki yazar boğuluyormuş hissine kapılır, batmadan önce de bir can simidine uzanmaya çalışır.

İşte bu kitap, böyle bir can simidi işlevi görüyor.

Bazı yazarların söylediklerine kulak verdiğinizde, yazı erbabının yüz binlerce derdi var sanırsınız. “Acaba yüz binlerce mi demeli, yoksa sayısız mı?”dan “*Can simidi* sözcüğünü bitişik mi yazmalı, yoksa ayrı mı?”ya kadar uzar gider bu dertler.

Ben de kendi zanaatımı geliştirirken yazar kardeşlerime kulak verdim ve nihayetinde bu kitabın odağına yerleştirebileceğim bir teori geliştirdim. Buyurun, bu da benim Yazar Kurtuluş Teorim: *Yazarların en önemli sorunları aslında cüzi sayıdadır ve tümü sağlam çözümlerle halledilebilir.* Ben, ABD'nin en etkili yazar eğit-

menlerinden Donald Murray'in öğretisini takip ediyorum: Hangi türde veya disiplin dahilinde yazarsa yazsın, her yazar aşağı yukarı aynı süreçten, aynı taktik adımlardan geçer ve yeterince derine inerseniz bu ortak metodu siz de keşfedebilirsiniz.

Şimdi tabii lirik şiirler yazan bir şairin yazarlık yaklaşımının reklam metinleri yazan birininkinden daha farklı olması gerekir diye düşünüyorsunuz, öyle değil mi? Peki ya Twitter'daki 140 karakterlik mesajların yazarları? Onların yazma süreci de roman yazarınıninkiyle aynı mı? En soyut düzeyde benim bütün bu sorulara yanıtım evet olur.

Peki nedir bu ortak adımlar?

Yola çıkış

Her yazar bir başlangıç motivasyonuna, tetikleyici bir güce, harekete geçiren bir dürtüye ihtiyaç duyar. Tekerrür eden bu ihtiyaç ise yazarı yazı fikirleri bulmak üzere dünyayı ve kendi deneyimlerini keşfetmeye sevk eder. İster haber metni olsun isterse öykü, yazarı kendi yazdığı metni ilginç ve çarpıcı kılacak ham materyalleri biriktiren bir avcı-toplayıcıya dönüştüren şey, işte bu merak duygusudur.

Organize olma

Keşfe çıkan bir yazar heybesinde bir yığın hazineyle eve dönebilir ve bu da yazarın hem masasını hem de zihnini karman çorman hale getirebilir. Yazarın ihtiyaç duyduğu şeyi, ihtiyaç duyduğu *anda* bulabilmesi gerekir. Bu aşama, yazarın romanı, biyografisi veya yıllık raporu için ihtiyaç duyduğu ilginç ve önemli fikirlere, bilgilere ve dile sahip olup olmadığını bilemeyeceği kadar erken bir aşamadır.

Odak noktası bulma

Uzun veya kısa her metin belli bir odak noktasından, yol gösterici bir fikirden, bir sahneden ya da yazara ve okura eserin esasen neyle ilgili olduğunu anlatan bir duygudan istifade eder. Nasıl ki

telgraf mesajının, Twitter gönderisinin veya bir haikunun odak noktası olması gerekiyorsa, bir öykünün, aşk mektubunun, hatta bindiğiniz otobüsün şoförüyle ilgili belediyeye yazdığımız şikâyet mektubunun da odağa ihtiyacı vardır. Böylesi bütünleştirici bir kavram, yazarın en iyi karakterlerden en iyi ayrıntılara, en can alıcı unsurlardan en iyi sözcüğe ve en doğru noktalama kuralına kadar her konuda en iyi materyali seçebilmesine yardımcı olur. Odak noktası, yazarın giriş cümlesini veya paragrafını yazmasını kolaylaştırır, hatta bazen odak noktasının bulunması için o paragrafın yazılması şarttır. Yazma sürecinin “yin yang” ıdır bu.

Dili tutturma

Eski İngiliz şairlerinin, içinden en iyi ifade biçimini seçebildikleri bir “sözcük zulası”na sahip oldukları söylenir. Keşke kapağını açınca yazdığımız metne cuk oturan sözcüğü bulabileceğimiz bir dolabımız olsaydı sahiden. Peki nereden gelir bu cuk oturan sözcükler? Bir ömür süren okumalardan, bu zanaatın inceliklerini öğrenmek için verilen çabadan, dilin gündelik kullanımından, seyahatlerden, sözlüklerden ve bir insan topluluğunu veya bir çalışma alanını anlayabilmek için gerekli ham verilerin yanı sıra fikirleri, imgeleri ve anahtar sözcükleri de derlemek üzere gerçekleştirilen araştırma sürecinden gelir.

Taslak metin

Taslak metni yazmanın zamanı artık geldi mi, yoksa daha vakit var mı, kestirebilmek hiç kolay değildir. Genellikle yazarlar tam da bu noktada “yazar tutulması” [*writer’s block*] veya savsaklama alışkanlığı [*procrastination*] olarak adlandırılan bir direniş yaşarlar. Yazar önceki adımları yerine getirmişse eğer, yazma süreci kendiliğinden akmaya başlayacaktır. Zamanında W. H. Auden de şiiri, içine gizlenen kişinin yönlendirdiği “bir söz makinesi” olarak tanımlamıştı. Tüm metinler çoğunlukla bir şablondan veya bir plandan yola çıkılarak, nihayetinde bir anlam ve amaç mimarisini oluşturacak şekilde inşa edilir. Yazarın, eserinde başa kona-

çak şey ile sona gelecek olanı belirleyerek belli bir dizilişte karar kılması gerekir. Haiku üç dizeden oluşur, dava dilekçelerinde açıklamalar, nedenler ve deliller sunulur, Shakespeare'in yazdığı oyunlar beş perdeli, soneler on dört dizedir. Eserin her kısmının kendine has bir gücü vardır ve bu güç, eser bir bütün olarak etkili bir yapıya kavuştuğu zaman daha da büyür.

Durum değerlendirmesi

Yazarlar, hocalarıyla veya editörleriyle konuşurken kendilerini endişeye sevk eden o kilit soruyu sormaya çekindiklerinden, genellikle lafi eveleyip gevelerler. Bu soru şudur: “Sizce ne durumdayım?” Karşımda bir yazar varsa ve öğretmen koltuğunda ben oturuyorsam, bu soru “Nasıl gidiyor?” biçimini alır benim için. Herkes farklı hedeflere ve kıstaslara göre belirlenmiş bir ilerleme raporu görmek istiyor. Yazar, metnin ne durumda olduğuna ve onu daha iyi hale getirmek için ne kadar zaman ve enerji harcaması gerektiğine dair üç aşığı beş yukarı bir fikre sahiptir. Tek başına da bir sonuca varabilir ama genellikle müdahalenin faydasını görecektir. Donald Murray'e yazma mesaisinin nasıl geçtiği sorulduğunda, her ikisi de olumlu ve güvenilir tınlayan iki yanıt olurdu. Niceliği vurgulayarak “Öğle yemeğinden önce on sayfa yazdım,” derdi. İcap ederse de niteliği vurgulayarak “Bu sabah çok şahane bir cümle yazdım,” diye yanıtlardı.

İyileştirme

Taslak metnin yazımı bazen o kadar zorlu bir süreç haline gelir ki yazar taslak bittiğinde işin de neredeyse bittiği zannına kapılır. Fakat süreç burada bitmiyor. Çözülmesi gereken son mesele, neyin nasıl revize edileceği, neyin silineceği ve neyin ekleneceğidir. Yazarın eserini düzeltereği, cilalayacağı ve mümkün merteye kursurlarından arındırmaya çalışacağı aşama, revizyon aşamasıdır. Nihayetinde eser hiçbir zaman mükemmel olmayacaktır; fakat yazar, beklentilerini ve gayesini karşılayabilecek bir metne revizyon sayesinde kavuşabilir. Tıpkı bitiş çizgisinden önce depara

kalkmak için enerjisini saklayan bir maraton koşucusu gibi, revizyon aşamasına zaman ve enerji ayırmak başarılı bir finalin püf noktasıdır.

Yola çıkış

Organize olma

Odak noktası bulma

Dili tutturma

Taslak metin

Durum değerlendirmesi

İyileştirme

Yazarın en büyük ve en meşakkatli görevlerini temsil eden bu yedi adıma köstek olabilecek birtakım tatsız sorunlar söz konusu ve elinizdeki kitabın yapısını da işte bu sorunlar şekillendirdi. Sırasıyla her bölüm, yazma sürecinin yukarıda sıraladığımız aşamalarından birinin açıklanmasıyla başlayıp, üzerine düşünülmesi gereken bir dizi soruyla devam ediyor. Ardından da, yazarları ilgili aşamayı tamamlamaktan alıkoyan en çetin ve inatçı engellerden üç tanesi ele alınıyor. Kitabın sonuna geldiğinizde yazı erbabının büyük çoğunluğunun sıkça karşılaştığı toplam 21 sorunun üzerinden geçmiş olacaksınız. Her sorun için başarılı yazarların (hayattakiler de var ölmüş olanlar da) meslek ve hayat hikâyelerinden alınan 10 adet pratik ve kanıtlanmış çözüm sunuyorum. Nihayetinde kitabın başlığında size vad edilen 210 çözüm önerisine kavuşmuş olacaksınız. Bu kadar can simidiyle bir sürü teslim tarihini atlatırsınız herhalde.

Bu kitap ne işinize yarayacak?

Bu kitabı, yazma süreciniz için bir tür kullanıcı el kitabı olarak düşünebilirsiniz. 2002 yılında yeni bir otomobil satın aldığımında yaptığım ilk iş, otomotivin genelgeçer kurallarını anlayabilmek için kullanıcı el kitabını baştan sona okumak olmuştur. Ama bir daha da açıp bakmadım bu el kitabına. Ta ki bir akşam kapıma

gelen komşumun, tavan lambam açık kaldığı için muhtemelen akümün bittiğini söylediği âna dek. Önce her zamanki çözümleri denedim: Düğmeleri açıp kapadım, sigortaları kontrol ettim, kapıları açıp kapadım. Hiçbiri bir işe yaramadı. Öylece kalakaldım. Çaresiz vaziyette başka ne yapabileceğimi düşündüğüm sırada, eşim yüzünde alaycı bir ifadeyle çıkageldi: “Kullanıcı el kitabına baksana.”

Her yazar, yazma sürecinin, dümdüz bir otobanda sabit hızla araba sürmek kadar kolaylaşacağı ve varış yerine kadar direksiyon sallamaktan başka bir sorumluluğunun kalmayacağı günlerin hayalini kurar. Fakat bazen öyle günler olur ki...

... bir türlü çalışmaya başlayamazsınız, veya

... bütün o dağınıklığın içinde aradığınız şeyi bulamazsınız, ya da mesela

... metne neyi dahil edip neyi dışarıda bırakacağınız konusunda kararsız kalırsınız, veyahut

... acaba son paragraf, ilk paragraf mı olsaydı diye düşünmeye başlarsınız, ve hatta

... ne demeye meslek olarak yazarlığı seçtim ki diye karamsarlığa kapılırsınız.

İşte böyle zamanlarda yardıma ihtiyacınız olduğunu anlarsınız; yani bu kitaba.

Bu kitap, yazma sürecinin sonuna kazasız belasız varabilmeniz için size bir yol haritası sunuyor. Hikâye fikirlerini keşfedeceğiniz kalkış noktasından revizyon aşamasındaki son rötüslara dek size yön gösterecek bir seyahat rehberi olarak görebilirsiniz bu kitabı. Öte yandan, yazma faaliyetinin dümdüz uzayıp giden pürüzsüz bir yol olduğunu sanıyorsanız yanılıyorsunuz; aynı şekilde bu kitabı sarhoş sürücüler için adım adım takip edilecek bir tür rehabilitasyon programı olarak görmek de yanlış olur. Yazma süreci daha ziyade yılankavi bir dağ yolu gibidir; bazen önünüze çıkan sorunun çözümünü bulmak için birkaç kilometre geri gitmek zo-

runda kalabilirsiniz. Bu nedenle kitaba belli bir miktar stratejik tekrar yerleştirdik. Mesela, *erkene alınmış farazi teslim tarihleri belirleme taktiğinin*, araştırmadan planlamaya, taslak çıkarmadan revizyona dek sürecin hemen her aşamasında işe yaradığını siz de göreceksiniz.

Bu kitap sayesinde, yazarların (ve sürücülerin!) karşılaştığı sorunların öngörülebilir ve aşılabilir olduğunu öğrenip rahatlayacağınızı mit ediyorum. O halde bağlayın kemerinizi, çevirin kondağı. Haydi yola koyulalım. Siz de yolun tadını çıkarın.